

AZƏRBAYCANIN BEYNƏLXALQ TƏHSİL MƏKANINA İNTEQRASIYASI: REALLIQLAR VƏ PERSPEKTİVLƏR

Məmmədova Zəminə İlham qızı

*Elmi rəhbər: Qədimli Nüşabə Astan qızı, iqtisad elmləri namizədi,
dosent, İqtisadiyyat və idarəetmə fakültəsinin dekanı
Mingəçevir Dövlət Universiteti, Azərbaycan*

Müasir dövrdə cərəyan edən qlobal tendensiyalar cəmiyyət həyatının bütün sahələrində olduğu kimi təhsildə də özünü əsaslı şəkildə büruzə verməkdədir. Bu baxımdan respublikamızda baş verən proseslərin məzmununda müşahidə olunan pozitiv dəyişikliklər ölkəmizin qlobal siyasi təsərrüfat sistemində, dünya mədəniyyətinə və beynəlxalq təşkilatlara inteqrasiyasını şərtləndirən əsas prinsiplər kimi ortaya çıxır. İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının yüksək inkişaf səviyyəsinə çatması ilə əlaqədar bu proses daha sürətli tempiylə baş verir.

Azərbaycanın beynəlxalq təhsil məkanına inteqrasiyası XX əsrin 90-cı illərinin ortalarında Ümummilli lider Heydər Əliyevin respublikamıza rəhbərliyi dövründə başlanmışdı. Bu zaman respublikamızın siyasi müstəqillik əldə etməsi ilə əlaqədar ölkəmizin dünya elminə və təhsilinə inteqrasiyası üçün geniş üfüqlər açılmışdı. Bundan bacarıqla istifadə edən Ümummilli lider Heydər Əliyev respublikada elmin və təhsilin inkişafını beynəlxalq müstəviyə çıxarmaq üçün davamlı tədbirlər görməyə başladı. Milli dirçəliş aktının uğurla həyata keçirilməsində elmin və təhsilin başlıca faktor olmasını çox yaxşı bilən Ulu öndər Heydər Əliyev dünyəvi təhsilə durmadan inteqrasiya olunmağı Azərbaycan dövlətinin təxirəsalınmaz tarixi vəzifəsi hesab edirdi. Buna görə də xüsusi strateji əhəmiyyət kəsb edən təhsildə köklü islahatlar aparmaq dövlətin ali məqsədinə çevrilmişdi. Heydər Əliyevin təhsil siyasətinin nəticəsi kimi ötən illər ərzində çoxlu sayda ali təhsil müəssisələri yaradılmış, ali təhsil ocaqlarına universitet statusu verilmişdi. Azərbaycanın beynəlxalq təhsil məkanına inteqrasiya olunmasında ilk vacib addım latın qrafikalı əlifbaya əsaslanan yazı sistemində keçilməsi, digər bir vacib addım isə ölkəmizin 2005-ci ildə Boloniya prosesinə qoşulması oldu.

Qeyd etmək lazımdır ki, Boloniya prosesi ali təhsil standartlarının və keyfiyyət təminatının uyğunluğunu təmin etmək üçün bir sıra Avropa ölkələrinin təhsil nazirləri səviyyəsində seriya görüşlərin keçirilməsi və razılaşmaların əldə olunmasını nəzərdə tutan inteqrativ proses idi. Proses öz adını 1999-cu il 19 iyun tarixində 29 Avropa ölkəsini təmsil edən təhsil nazirlərinin “Boloniya deklarasiyasını” imzaladıqları Şimali İtaliyanın Boloniya şəhərində yerləşən Boloniya universitetinin adından götürmüşdür. Məhz bu sənəd Ali təhsil sahəsində Avropa məkanının sərhədlərini müəyyən etdi və o, Avropa Şurasının 1954-cü ildə qəbul etdiyi “Avropa mədəniyyət konvensiyasının” müddəalarına uyğun olaraq digər ölkələr üçün də açıq elan edildi. Bu gün Boloniya prosesinə həmin konvensiyayı imzalamış 49 dövlətdən 48-i qoşulmuşdur. 2005-ci ildə Boloniya prosesində iştirak edən dövlətlərin Norveçin Berqen şəhərində keçirilən növbəti toplantısında Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri Boloniya deklarasiyasını imzalamışdır. Bundan sonra Azərbaycan Respublikasının Təhsil sistemi ardıcıl və metodiki şəkildə Avropa ölkələrində

formalaşdırılmış təhsil sisteminin prinsiplərinə analoji olan dəyərlər və prinsiplər formalaşdırmağa başladı. Sözügedən prinsiplər və dəyərlər ali təhsildə kredit sisteminin və təlimin modul sisteminin tətbiq edilməsini, tədris planlarının davamlı olaraq yeniləşdirilməsini nəzərdə tuturdu. Bolonya prosesi, həmçinin ali təhsilin Avropa məkanında unifikasiyasını, onun keyfiyyətinin müasir dövrün durmadan dəyişən tələblərinə uyğun şəkildə artırılmasını, müəllim və tələbələrin mobilliyinin genişləndirilməsini, bütün kvalifikasiyaların, kompetensiyaların və akademik səviyyələrin əmək bazarına istiqamətləndirilməsini şərtləndirən prinsiplərin külliyyətidir.

2003-cü ildən etibarən Ümummilli lider Heydər Əliyevin təhsil sahəsində başladığı və ardıcıl olaraq reallaşdırdığı böyük islahatları onun layiqli davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev uğurla davam etdirir. Prezident Azərbaycan Respublikasının Ali təhsil müəssisələrinin Avropanın ali təhsil məkanına inteqrasiyasını təmin etmək üçün 2006-cı il 31 yanvar tarixində xüsusi sərəncam imzalamışdı. Sərəncamda qeyd olunur ki, 2001-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv olması ilə əlaqədar ölkəmizin Avropa məkanına inteqrasiyası daha da sürətlənmişdir. Bu tendensiyanı nəzərə alaraq Azərbaycan təhsil sisteminin Avropa təhsil məkanına inteqrasiyası üçün müvafiq tədbirlərin görülməsi zərurəti yaranmışdır.

Doğurdan da bu gün durmadan qloballaşan müasir dünyada sivil təhsilin unifikasiyası və Ümumavropa təhsil məkanının genişləndirilməsi həmişə olduğundan daha aktualdır. Müxtəlif ölkələrə məxsus təhsil müəssisələrinin əməkdaşlıq etməsi dünya elminin və təhsilinin inkişafı üçün vacib əhəmiyyət kəsb edir. Bu əməkdaşlıq qlobal anlamda şəxsiyyətlərarası və birliklərarası bilik, təcrübə və informasiya mübadiləsi olmaqla yanaşı, həm də fərqli mədəniyyətləri təmsil edən insanları yaxınlaşdırır, onların xeyirxah, tolerant və humanist məzmun kəsb etməsi üçün yardımçı olur. Akademik səviyyədə bu əməkdaşlıq daha böyük məsuliyyət, fəvqəladə çalışqanlıq və ağır əmək tələb edir.

Həmişə olduğu kimi bu gün də qlobal miqyasda ümumbəşəri dəyərləri layiqincə təmsil və tərənnüm edən akademik struktur ali təhsil müəssisəsidir. Ali təhsil müəssisəsi davamlı inkişafın və modernizasiyanın daşıyıcısı və carçısı kimi daim tərəqqiyə can atan rəhbəri, burada çalışqan və fəvqəladə erudisiya, yüksək intellekt sahibi olan əməkdaşları, dünya elminin sirlərinə çox böyük həvəslə yiyələnməyə can atan gənc intellektualları ilə birlikdə cəmiyyətin nümunəvi siması, milli toplumun intellektual elitesini yetişdirən təhsil ocağı, nəhayət, dinamik inkişafın və elmi-texniki tərəqqinin hərəkətverici qüvvəsi sayılır. Bu gün müasir universitetlər insan kapitalını akademik kürsüyə qaldıran mütəşəkkil, yüksək effektiv və davamlı yeniləşən mexanizm rolunu oynayır. Lakin bu mexanizm o zaman effektiv və faydalı olur ki, o, milli və regional sərhədləri aşaraq dünyaya açılır, elm və təhsil üzrə beynəlxalq əlaqələrin qurulmasında avanqard rolunu oynamağa və dünya elminin inkişafına öz töhfəsini verməyə başlayır. Aktiv şəkildə dünyaya açılmaq, elm və təhsil sahələrində beynəlxalq münasibətlərin fəal iştirakçısı olmaq, başqa ölkələrin ali təhsil müəssisələri ilə bilik, təcrübə və informasiya mübadiləsi aparmaq üçün müasir universitet bir sıra vacib şərtlərə və prinsiplərə uyğun olmalı, Avropa və dünya standartlarına cavab verən adekvat fəaliyyət planına və bu plana uyğun davamlı

tədbirlər dəstinə sahib olamlıdır.

Beləliklə, qlobal tendensiyaların misli görünməmiş templərlə inkişaf etdiyi müasir dövütdə beynəlxalq təhsil məkanına inteqrasiya olunmaq günün vacib tələbinə çevrilmişdir. Davamlı olaraq dünya elminə, təhsilinə və mədəniyyətinə inteqrasiya olunan Azərbaycan Respublikası bu tələbə yüksək səviyyədə cavab verməyə çalışır. İqtisadi, siyasi və mədəni əlaqələrin daha aktiv və intensiv inkişaf etdiyi ölkələrin təhsil sistemində nüfuz edərək oradan ən mütərəqqi dəyərlərin mənimsənilməsi və milli təhsildə tətbiq olunması xüsusi olaraq vacibdir. Bu gün Azərbaycan Respublikası universitetlərinin, o cümlədən Mingəçevir Dövlət Universitetinin beynəlxalq təhsil məkanına inteqrasiyası, elm, təhsil, mədəniyyət, tələbə və müəllim mübadiləsi baxımından fəaliyyəti yeni keyfiyyət mərhələsinə qədəm qoymuşdur. Dünya elminə açılmaq, dünyanın ayrı-ayrı universitetləri ilə sıx əlaqələr qurmaq isə ali təhsil müəssisələrinin işində prioritet məsələyə çevrilmişdir.

Ədəbiyyat:

1. Əliyev Heydər. Müstəqillik yolu. Azərbaycan Universiteti. Bakı, 1997.
2. Mahmudov M. Bolonya prosesi: problemlər, perspektivlər və reallıqlar. "Elm və təhsil" nəşriyyatı, Bakı, - 2010. - 504 səh.
3. Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinin Avropa ali təhsil məkanına inteqrasiyası ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. İlham ƏLİYEV, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. Bakı şəhəri, 31 yanvar 2008-ci il № 2643.
4. S.N.Masaev. Assessment of the application of the Universal Competencies // Journal of Physics: Conference Series. — 2020. — № 1691.